

2026-05-18

Dnr: 5.2.1- 2026-420

Klimat- och näringslivsdepartementetkn.remissvar@regeringskansliet.se**Remissvar av betänkandet *En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden***

KN2026/00379

Sametinget har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet *En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden*. Till Sametingets uppgifter hör särskilt att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid nyttjande av mark och vatten. Yttrandet utgår från dessa uppgifter och avser i första hand verksamheter som berör samisk markanvändning, renskötsel och samisk kultur.

Sametinget har tidigare yttrat sig över delbetänkandena *En ny samordnad miljöbedömnings- och tillståndsprövningsprocess* (SOU 2024:98) och *Tidigt besked om lämplig användning av mark och vatten* (SOU 2025:88).

Sametinget anser att förslagen i sin nuvarande form inte tillräckligt beaktar Sveriges ansvar gentemot samerna som urfolk. Sametinget ser ett behov av effektivare och mer förutsebara tillståndprocesser. Samtidigt får en sådan effektivisering inte ske på bekostnad av samiskt inflytande, rättssäkerhet eller rennäringens långsiktiga förutsättningar.

Sametinget bedömer att de föreslagna åtgärderna riskerar att försvaga skyddet för samiska rättigheter, begränsa möjligheterna till reellt inflytande i mark- och miljöärenden samt försämra rättssäkerheten i frågor som rör renskötsel och traditionell samisk markanvändning. Särskilt problematiskt är förslaget att förkorta instanskedjan genom att ta bort länsstyrelsen som prövningsinstans i många ärenden, vilket minskar möjligheterna till överprövning.

Rättssäkerhet i en förändrad prövning

Utredningen syftar till att förkorta handläggningstider och effektivisera prövningen. Sametinget bedömer dock att effektivitet i de föreslagna åtgärderna ges företräde framför rättssäkerhet.

Förslagen innebär färre instanser och att fler ärenden prövas direkt i mark- och miljödomstol. Detta minskar möjligheterna att korrigera brister i underlag och avvägningar och ökar risken för förhastade beslut. I komplexa markanvändningsfrågor, där flera konkurrerande intressen sammanfaller med urfolksrätt, krävs en fördjupad och samlad prövning. Sametinget bedömer att förändringarna sammantaget riskerar att försvaga rättssäkerheten, särskilt i ärenden som rör samiska rättigheter.

Sametinget vill i detta sammanhang betona länsstyrelsens funktion som prövningsinstans. Genom sin roll kan länsstyrelsen, utifrån inkomna yttranden från samebyar, identifiera och väga in relevanta aspekter som inte tidigare har framkommit i processen. Om denna instans tas bort minskar möjligheterna att fånga upp sådana brister innan ärendet når domstol. Det innebär att samebyar i större utsträckning behöver föra fram sina synpunkter först i mark- och miljödomstolen, vilket kan skapa en obalans i förhållande till exploaterande aktörer.

Förändringen kan även medföra att äldre underlag får större genomslag, trots att förutsättningarna för renskötsel förändrats över tid, samt att processerna i mark- och miljödomstolen i praktiken blir mer omfattande och tidskrävande.

Reellt inflytande och konsultation

Sametinget vill särskilt framhålla att ett förfarande med färre instanser och kortare handläggningstider ställer ökade krav på att samiska intressen beaktas tidigt och ges ett reellt inflytande i processen. Reellt inflytande förutsätter inte enbart möjlighet att yttra sig, utan att samiska företrädare involveras i ett skede där synpunkter faktiskt kan påverka utgången av beslut.

Sametinget bedömer att de föreslagna förändringarna riskerar att ytterligare begränsa detta inflytande. När möjligheterna till överprövning minskar och prövningen koncentreras till färre instanser, förskjuts tyngdpunkten i processen till tidigare skeden. Om samiska intressen inte ges tillräckligt utrymme i dessa skeden finns en påtaglig risk att de inte beaktas i tillräcklig omfattning.

Mot denna bakgrund understryker Sametinget vikten av att konsultationsskyldigheten enligt lag (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket tillämpas konsekvent och i ett tidigt skede av processen. Konsultation måste utformas så att den möjliggör ett verkligt inflytande, och inte reduceras till ett formellt moment utan faktisk betydelse för beslutsfattandet.

Sametinget bedömer att det samiska folket inte har haft det inflytande som följer av deras rättigheter i framtagandet av betänkandet. Sametingets medverkan har i huvudsak begränsats till detta remissförfarande, vilket inte är tillräckligt för att säkerställa ett reellt inflytande. Sametinget anser därför att betänkandet inte i tillräcklig utsträckning tillgodoser samiska rättigheter eller tar tillvara samisk traditionell kunskap. Om Sametinget hade konsulterats i samband med direktiven i enlighet med konsultationsordningen hade förslagen kunnat ges en annan utformning.

Detaljplaneprocessen

Sametinget noterar att utredningen föreslår åtgärder för att förenkla och förtydliga detaljplaneprocessen, bland annat genom förändringar i planeringsbeskedet. Sametinget ser en risk att dessa förändringar minskar samebyars och andra samiska aktörers möjligheter att delta i tidiga skeden, där avgörande ställningstaganden om markanvändning görs.

Planeringsbeskedet är ett centralt moment i processen. Om samiska intressen inte identifieras och beaktas redan i detta skede finns en påtaglig risk att de får begränsat genomslag i den fortsatta planläggningen. Detta kan innebära att renskötsel och annan samisk markanvändning inte beaktas i tillräcklig omfattning.

Sametinget framhåller att samebyar ska betraktas som berörda vid planering inom renskötselområdet. Även indirekt påverkan och kumulativa effekter behöver beaktas, och osäkerhet bör tolkas till förmån för att inkludera samebyar i samrådsretsen.

Sametinget betonar även att förenklingar och standardiseringar inte får leda till sänkta krav på utredningars innehåll och kvalitet. Utredningar måste fortsatt anpassas till platsens förutsättningar och ge utrymme för analys av komplexa samband, såsom funktionella samband och kumulativa effekter som påverkar renskötseln.

Särskilda konsekvenser för samiska rättigheter

Den samiska markanvändningen och särskilt rennäringens förutsättningar påverkas av flera samtidiga och succesiva exploateringar och förändringar i hela landsskapssystemet. Forskning visar att kumulativa effekter på rennäringen inte hanteras tillräckligt i tillståndprocesser och miljöbedömningar.¹

En kortare instanskedja försvårar en samlad bedömning, vilket riskerar att ytterligare försvaga hanteringen av dessa effekter. Sametinget har i uppdrag att främja traditionell kunskap som är relevant för hållbart nyttjande av naturresurser. Utredningens fokus på effektivisering riskerar att begränsa utrymmet för denna kunskap

Eftersom utredningen är en del av en bred reform som syftar till att möjliggöra snabbare investeringar, kan förslagen leda till ökat exploateringstryck på samiska marker, fler parallella tillståndprocesser och ökade konflikter mellan olika markanvändningar. Länsstyrelserna besitter lokal och regional kunskap om förhållanden i respektive län, vilket utgör ett viktigt underlag i prövningen. Sametinget ser därför tydliga fördelar med att behålla länsstyrelsen som prövningsinstans i ärendena som kräver kunskaper om platsspecifika förhållanden.

¹ Boverket, Sametinget & Länsstyrelsen, Delrapport: Förutsättningar och verktyg att analysera kumulativa effekter med fokus på renskötsel och samisk kultur (2026)

Sametingets avslutande bedömning och förslag

Utredningens förslag innebär en strukturell förändring där den rättsliga prövningen begränsas samtidigt som tyngdpunkten flyttas till tidigare skeden utan att samiska intressen ges motsvarande förstärkning.

Effektiva tillståndsprocesser kan inte uppnås genom att begränsa urfolks möjligheter till inflytande. Förslagen behöver därför omarbetas så att de:

- säkerställer reella möjligheter till överprövning i ärenden som berör samiska rättigheter,
- stärker konsultationens ställning genom tidiga, kontinuerliga och meningsfulla processer,
- tydliggör krav på prövning av kumulativa effekter,
- integrerar urfolksrätten tydligare i regelverket.

Det samiska folkets status som urfolk medför särskilda rättigheter som är avgörande för att bevara och utveckla samisk kultur, språk och näringar. Dessa måste ges reellt genomslag i tillståndsprocesser.

Sametinget förutsätter att det fortsatta lagstiftningsarbetet säkerställer att samiska rättigheter inte påverkas negativt och att en strukturerad dialog med Sametinget och berörda samer förs i frågor som rör samisk markanvändning och renskötsel.

Yttrandet har lämnats av ställföreträdande kanslichef Eva Martinsson efter föredragning av samhällsplanerare Anne Walkeapää och Brita Iren Thomasson, avdelningen för samiska näringar. Jurist Nadja Åstot har deltagit i den slutliga handläggningen.